

ثبت هویت مبتنی بر اثر انگشت برای محجورین، بیماران آلزایمری و افراد دارای اتیسم با تأکید بر نقش پلیس پیشگیری

نویسنده: زهره اسکندریان، کارشناس ارشد حقوق خانواده، کارشناس رسمی دادگستری | تلفن:

09159203683

چکیده:

ثبت هویت افراد محجور، مبتلایان به آلزایمر و بیماران طیف اتیسم، به ویژه با محوریت فناوری‌های نوین از جمله شناسایی مبتنی بر اثر انگشت، نقشی کلیدی در صیانت از حقوق فردی، تأمین امنیت روانی و پیشگیری از سوءاستفاده، مفقود شدن یا مخاطرات مالی ایفا می‌کند. در صورت فقدان ثبت هویت بیومتریک، احتمال بروز خطرات جانی، روانی و مالی برای محجور و خانواده وی به طور قابل توجهی افزایش می‌یابد. این مقاله ضمن تبیین ضرورت، راهکارها و کاربردهای اجرایی این طرح، جایگاه «پلیس پیشگیری» به عنوان مرجع قضایی و تضمین‌کننده اجرای صحیح روندها را تبیین می‌کند. این پژوهش با هدف ارائه راهکاری جامع و کاربردی برای یکی از چالش‌های اساسی در حوزه حمایت از افراد آسیب‌پذیر جامعه تدوین شده است، تا با بهره‌گیری از فناوری‌های روز و همکاری نهادهای ذی‌ربط، گامی موثر در جهت ارتقای امنیت و کرامت انسانی این اقشار برداشته شود.

فهرست:

- مقدمه/بیان مسئله
- مبانی حقوقی و بیومتریک ۲.۱. مبانی حقوقی ۲.۲. مبانی بیومتریک
- اهمیت و ضرورت ثبت هویت برای محجورین، مبتلایان به آلزایمر و اتیسم ۳.۱. آسیب‌پذیری‌های خاص گروه‌های هدف ۳.۲. پیامدهای فقدان ثبت هویت ۳.۳. مزایای شناختی و عملیاتی ثبت هویت
- فرآیند پیشنهادی ثبت هویت با اثر انگشت ۴.۱. مراحل اجرایی اخذ اثر انگشت ۴.۲. ایجاد و مدیریت پایگاه داده متمرکز ۴.۳. ادغام اطلاعات و ایجاد پروفایل جامع ۴.۴. آموزش و فرهنگ‌سازی

5. چالش‌ها و مزایا ۵.۱. چالش‌ها ۵.۱.۱. چالش‌های فرهنگی و اجتماعی ۵.۱.۲. چالش‌های فنی و زیرساختی ۵.۱.۳. چالش‌های حقوقی و امنیتی ۵.۲. مزایا ۵.۲.۱. مزایای قضایی و حقوقی ۵.۲.۲. مزایای امنیتی و انتظامی ۵.۲.۳. مزایای اجتماعی و رفاهی
6. نقش پلیس پیشگیری و نهادهای قضایی مرتبط ۶.۱. مسئولیت‌ها و وظایف پلیس پیشگیری ۶.۲. همکاری با سایر نهادها ۶.۳. ملاحظات حقوقی و اجرایی در نقش پلیس پیشگیری
7. نتیجه‌گیری و پیشنهادات ۷.۱. نتیجه‌گیری ۷.۲. پیشنهادات
8. منابع و مآخذ
-

۱. مقدمه/بیان مسئله:

در جوامع امروزی، هویت هر فرد اساس دسترسی به حقوق، خدمات و حمایت قانونی تلقی می‌شود. احراز هویت دقیق و قابل اطمینان، یکی از ارکان اصلی نظام حقوقی و اجتماعی است که تضمین کننده حقوق شهروندی، امکان دسترسی به خدمات درمانی، بانکی، قضایی و اجتماعی، و همچنین حفظ امنیت فردی و عمومی است. با این حال، گروه‌های خاصی از جامعه به دلیل شرایط ویژه جسمی، ذهنی یا سنی، در فرآیند احراز هویت با چالش‌های جدی روبرو هستند. این گروه‌ها شامل محجورین (افراد فاقد اهلیت قانونی که سرپرست قانونی مانند قیم یا ولی قهری دارند؛ مانند صغار که به بلوغ نرسیده‌اند و از نظر قانونی قادر به اداره امور خود نیستند، یا محجوران قضایی که به دلیل جنون یا سفه، دادگاه آن‌ها را از تصرف در اموالشان منع کرده است)، بیماران مبتلا به آلزایمر (که با اختلال پیشرونده در حافظه، شناخت و رفتار مواجه هستند و به تدریج توانایی تشخیص خود و دیگران را از دست می‌دهند) و افراد دارای اختلال طیف اتیسم (که با چالش‌هایی در تعاملات اجتماعی، ارتباطات کلامی و غیرکلامی، و رفتارها و علایق تکراری و محدود مواجه‌اند) می‌شوند.

این افراد، به دلیل ناتوانی ذاتی در برقراری ارتباط کلامی موثر، ارائه مدارک هویتی خود، یا حتی تشخیص موقعیت و افراد اطرافشان، اغلب در معرض آسیب‌ها و محرومیت‌های مضاعفی قرار می‌گیرند. در فقدان سازوکارهای قابل اعتماد برای ثبت و احراز هویت آن‌ها، نه تنها حق برخورداری از حمایت و خدمات قانونی، اجتماعی و پزشکی آن‌ها تضییع می‌شود، بلکه این موضوع می‌تواند پیامدهای ناگواری چون مفقود شدن، مورد سوءاستفاده قرار گرفتن در مسائل مالی (مانند فروش اموال توسط افراد سودجو بدون رضایت قانونی)، یا حتی ربوده شدن و انتقال غیرقانونی را به دنبال داشته باشد. اهمیت این موضوع زمانی دوچندان می‌شود که بدانیم این افراد، خود قادر به دفاع از حقوقشان نیستند و وابستگی زیادی به اطرافیان و نهادهای حمایتی دارند. در فقدان یک سیستم هویتی مطمئن، ریسک بروز مخاطرات جانی، روانی و مالی برای این افراد و خانواده‌هایشان به طور قابل توجهی افزایش می‌یابد، زیرا هیچ تضمینی برای شناسایی صحیح آن‌ها در شرایط اضطراری یا اثبات تعلق اموالشان وجود نخواهد داشت. لذا، این پژوهش به بررسی و ارائه راهکاری مبتنی بر فناوری‌های نوین، به‌ویژه شناسایی بیومتریک مبتنی بر اثر انگشت، با تمرکز بر نقش کلیدی پلیس پیشگیری در چارچوب قانونی و اجرایی کشور می‌پردازد تا

ضمن تبیین ضرورت و کاربردهای عملیاتی این طرح، جایگاه این نهاد حیاتی را به عنوان ضامن اجرای صحیح روندها برجسته سازد.

۲. مبانی حقوقی و بیومتریک:

برای درک عمیق‌تر ضرورت و امکان‌سنجی طرح ثبت هویت مبتنی بر اثر انگشت برای گروه‌های هدف، لازم است به مبانی حقوقی و فنی این رویکرد پرداخته شود.

۲.۱. مبانی حقوقی:

مبانی حقوقی این طرح در قوانین داخلی و اسناد بین‌المللی قابل ردیابی است. در وهله اول، قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران در مواد مختلف، به موضوع اهلیت، ولایت قهری، قیمومت و سرپرستی افراد محجور می‌پردازد. این قوانین چارچوب حقوقی لازم برای حمایت از این افراد و مدیریت اموال و حقوق آن‌ها را فراهم می‌کنند، اما برای اجرای مؤثر این قوانین، ابتدا نیاز به شناسایی دقیق و بی‌نقص افراد وجود دارد. در گام بعدی، لایحه حمایت از حقوق افراد دارای معلولیت مصوب مجلس شورای اسلامی، به طور خاص به حقوق افراد دارای ناتوانی‌های مختلف جسمی و ذهنی پرداخته و بر لزوم فراهم کردن امکانات و تسهیلات لازم برای مشارکت کامل و برابر آن‌ها در جامعه تأکید دارد. این قانون، شناسایی و ثبت دقیق هویت این افراد را به عنوان پیش‌شرط بهره‌مندی از حقوق پیش‌بینی‌شده، تلقی می‌کند. در سطح بین‌المللی، اسناد بالادستی حقوق بشر از جمله اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی بر حق برخورداری از شخصیت حقوقی و شناسایی در همه‌جا تأکید دارند. همچنین، کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت (CRPD) که ایران نیز عضو آن است، بر حق افراد دارای معلولیت بر داشتن شخصیت حقوقی، شناسایی قانونی، و دسترسی به خدمات با حفظ کرامت انسانی تأکید می‌کند. مفاد این کنوانسیون، از جمله حق دسترسی به اطلاعات و فناوری‌ها برای تسهیل زندگی این افراد، مبنای محکمی برای اجرای چنین طرحی فراهم می‌آورد. در نهایت، قوانین و وظایف مرتبط با پلیس پیشگیری در جمهوری اسلامی ایران، مسئولیت حفظ نظم و امنیت عمومی، پیشگیری از وقوع جرم، و حمایت از شهروندان را بر عهده این نهاد قرار می‌دهد. این وظایف، گستره‌ای وسیع از اقدامات حمایتی و نظارتی را شامل می‌شود که می‌توان با رویکردی نوآورانه، وظیفه ثبت و احراز هویت افراد آسیب‌پذیر را نیز در زمره مسئولیت‌های پیشگیرانه آن قرار داد.

۲.۲. مبانی بیومتریک:

فناوری‌های بیومتریک، مبتنی بر ویژگی‌های فیزیکی یا رفتاری منحصر به فرد هر فرد هستند که به طور ذاتی بخشی از هویت او محسوب می‌شوند. این ویژگی‌ها به گونه‌ای هستند که احتمال انطباق آن‌ها بین دو فرد مختلف، بسیار ناچیز است. از میان انواع فناوری‌های بیومتریک، اثر

انگشت به عنوان یکی از قدیمی‌ترین، رایج‌ترین و قابل اطمینان‌ترین روش‌های شناسایی شناخته می‌شود.

مزیت اصلی فناوری بیومتریک، به ویژه اثر انگشت، عدم وابستگی به حافظه یا توان گویایی فرد است. در حالی که روش‌های سنتی احراز هویت (مانند کارت شناسایی، رمز عبور، یا پاسخ به سوالات شخصی) می‌توانند مورد سرقت، فراموشی یا سوءاستفاده قرار گیرند، ویژگی‌های بیومتریک منحصر به فرد هستند و به راحتی قابل تقلید یا انتقال نمی‌باشند. این امر، فناوری بیومتریک را به یک سازوکار عادلانه، دقیق و امن برای احراز هویت افراد، به ویژه محجورین، بیماران آلزایمری و افراد دارای اتیسم که ممکن است در ارائه اطلاعات سنتی دچار مشکل باشند، تبدیل می‌کند. برای مثال، یک بیمار آلزایمر ممکن است نام خود را فراموش کند یا نتواند مدارک شناسایی خود را ارائه دهد، اما اثر انگشت او همواره ثابت و قابل شناسایی خواهد بود. همچنین، افراد دارای اتیسم که ممکن است در تعاملات کلامی مشکل داشته باشند، می‌توانند از طریق اثر انگشت خود به راحتی شناسایی شوند. این فناوری، امکان ایجاد یک شناسه یکتای بیومتریک را فراهم می‌آورد که می‌تواند برای سال‌ها به عنوان سند هویتی غیرقابل انکار فرد عمل کند.

۳. اهمیت و ضرورت ثبت هویت برای محجورین، مبتلایان به آلزایمر و اتیسم:

تأکید بر ثبت هویت بیومتریک برای این سه گروه خاص از جامعه، ریشه در آسیب‌پذیری‌های منحصر به فرد آن‌ها و پیامدهای ناگوار عدم شناسایی دقیقشان دارد.

۳.۱. آسیب‌پذیری‌های خاص گروه‌های هدف:

- محجورین: این افراد، به دلیل فقدان اهلیت قانونی، تحت قیمومت یا ولایت قهری قرار دارند. در این شرایط، هویت آن‌ها نه تنها برای خودشان، بلکه برای سرپرستان قانونی‌شان نیز در انجام امور اداری، بانکی، قضایی و اداری مربوط به فرد محجور، حیاتی است. بدون شناسایی دقیق، امکان سوءاستفاده از اموال و حقوق آن‌ها، از جمله فروش غیرقانونی دارایی‌ها، برداشت غیرمجاز از حساب‌های بانکی، یا حتی فروش کلیه‌هایشان در بازار سیاه، به شدت افزایش می‌یابد. همچنین، در موارد مفقود شدن، تشخیص هویت و بازگرداندن آن‌ها به خانواده بسیار دشوار خواهد شد.
- بیماران آلزایمر: این بیماری با از دست دادن حافظه، گم‌گشتگی و اختلال در شناخت همراه است. بیماران آلزایمر ممکن است در خیابان‌ها سرگردان شوند، آدرس خانه خود را فراموش کنند، یا حتی افراد نزدیک خود را نشناسند. این وضعیت آن‌ها را در معرض خطرات جانی فراوان قرار می‌دهد. شناسایی آن‌ها از طریق اثر انگشت می‌تواند بلافاصله اطلاعات لازم را در اختیار نیروهای امدادی یا پلیس قرار داده و به بازگرداندن آن‌ها به

- خانواده یا مرکز درمانی کمک کند. همچنین، این فناوری می‌تواند از سوءاستفاده‌هایی که ممکن است در شرایط گيجی و سردرگمی آن‌ها رخ دهد، جلوگیری کند.
- افراد دارای ایتسم: این افراد، به دلیل چالش‌های ارتباطی و اجتماعی، ممکن است در موقعیت‌های ناآشنا یا اضطراری نتوانند خود را معرفی کنند یا نیازهای خود را بیان نمایند. آن‌ها ممکن است در محیط‌های شلوغ و پر سر و صدا دچار اضطراب شدید شوند و فرار کنند، یا به دلیل عدم درک خطر، در موقعیت‌های خطرناک قرار گیرند. ثبت هویت بیومتریک آن‌ها، این اطمینان را ایجاد می‌کند که در صورت مفقود شدن یا نیاز به کمک، نیروهای امدادی و پلیس بتوانند آن‌ها را به سرعت شناسایی کرده و با در نظر گرفتن نیازهای خاصشان (که می‌تواند در پرونده بیومتریک ثبت شود)، به آن‌ها کمک کنند.

۳.۲. پیامدهای فقدان ثبت هویت:

- افزایش احتمال گم‌شدن و مفقودیت: بدون یک شناسه قابل اتکا، یافتن این افراد در صورت گم‌شدن، عملیاتی بسیار زمان‌بر و طاقت‌فرسا خواهد بود.
- سوءاستفاده‌های مالی و اداری: اموال و دارایی‌های این افراد، به دلیل ناتوانی در محافظت از آن‌ها، در معرض تهدید جدی از سوی افراد سودجو قرار می‌گیرد.
- محرومیت از خدمات: حتی در صورت وجود سوابق، عدم احراز هویت دقیق می‌تواند مانع دسترسی آن‌ها به خدمات درمانی، رفاهی و قضایی شود.
- خطرات جانی و روانی: قرار گرفتن در موقعیت‌های خطرناک و ناتوانی در دریافت کمک‌های لازم، سلامت جسمی و روانی آن‌ها را به شدت تهدید می‌کند.
- ایجاد بار مضاعف بر خانواده‌ها: خانواده‌ها مجبورند هزینه‌های زمانی و مالی زیادی را برای اطمینان از امنیت و حقوق عزیزانشان صرف کنند.

۳.۳. مزایای شناختی و عملیاتی ثبت هویت:

- تسهیل احقاق حقوق: ثبت هویت بیومتریک فرآیند شناسایی را برای تمام نهادها (قضایی، درمانی، اداری) تسریع و تسهیل می‌کند، که این امر به نوبه خود دسترسی به حقوق قانونی و ارث را برای آن‌ها و خانواده‌هایشان آسان‌تر می‌سازد.
- بهبود ارائه خدمات: اطمینان از هویت، دسترسی به خدمات پزشکی تخصصی، خدمات توانبخشی و حمایتی را تضمین می‌کند.
- ایجاد امنیت روانی: خانواده‌ها با داشتن اطمینان از شناسایی و حفاظت از عزیزان خود، از نظر روانی در وضعیت بهتری قرار می‌گیرند.
- پیشگیری از جرم: وجود یک سیستم هویتی قوی، انگیزه مجرمان را برای سوءاستفاده از این افراد کاهش می‌دهد.

۴. فرآیند پیشنهادی ثبت هویت با اثر انگشت:

پیاده‌سازی یک سیستم جامع ثبت هویت بیومتریک برای گروه‌های هدف نیازمند طراحی یک فرآیند دقیق، گام به گام و با مشارکت نهادهای مختلف است.

۴.۱. مراحل اجرایی اخذ اثر انگشت:

- شناسایی و فراخوان: سازمان بهزیستی، مراکز نگهداری افراد دارای معلولیت، خانه‌های سالمندان، و همچنین بخش‌های مددکاری بیمارستان‌ها و مراکز درمانی که بیماران آلزایمر را پذیرش می‌کنند، نقش کلیدی در شناسایی افراد واجد شرایط و اطلاع‌رسانی به خانواده‌های آن‌ها برای مراجعه به مراکز تعیین شده دارند.
- اخذ اثر انگشت با رضایت و حضور: فرآیند اخذ اثر انگشت باید در محیطی آرام و با حضور و مشارکت خانواده یا قیم قانونی فرد صورت پذیرد. پلیس پیشگیری می‌تواند به عنوان ناظر و مجری این فرآیند عمل کند. استفاده از تجهیزات استاندارد و اسکنرهای اثر انگشت با کیفیت بالا، برای اطمینان از دقت و صحت نمونه‌برداری ضروری است. این فرآیند باید با رعایت کامل شئون قانونی و اخلاقی، و با در نظر گرفتن حساسیت‌های موجود نسبت به این افراد انجام شود.
- مستندسازی دقیق: در کنار اخذ اثر انگشت، اطلاعات پایه فرد (مانند نام، نام خانوادگی، تاریخ تولد، کد ملی، نام سرپرست قانونی/قیم، آدرس، شماره تماس خانواده) و همچنین اطلاعات مرتبط با وضعیت پزشکی و نیازهای خاص فرد (مانند نوع بیماری، داروهای مصرفی، حساسیت‌ها، رفتارهای خاص) در فرم‌های مخصوص ثبت خواهد شد.

۴.۲. ایجاد و مدیریت پایگاه داده متمرکز:

- تشکیل پایگاه داده ملی: لازم است یک پایگاه داده امن و متمرکز در سطح کشور برای ذخیره اطلاعات بیومتریک و مشخصات افراد ثبت‌نام شده ایجاد شود. این پایگاه داده می‌تواند زیر نظر یکی از نهادهای دولتی ذی‌صلاح (مانند سازمان ثبت احوال، پلیس، یا وزارت رفاه و تعاون اجتماعی) قرار گیرد.
- استفاده از شناسه بیومتریک یکتا: برای هر فرد، یک شناسه یکتای بیومتریک بر اساس الگوی اثر انگشت او ایجاد می‌شود. این شناسه به همراه سایر اطلاعات هویتی و حمایتی فرد، در پایگاه داده ذخیره می‌گردد.
- امنیت اطلاعات: حفاظت از اطلاعات حساس بیومتریک و شخصی افراد باید در بالاترین سطح امنیتی صورت پذیرد. مکانیزم‌های رمزنگاری پیشرفته، کنترل دسترسی قوی، و رعایت پروتکل‌های امنیتی اطلاعات، از الزامات حیاتی این پایگاه داده خواهد بود.

۴.۳. ادغام اطلاعات و ایجاد پروفایل جامع:

- قابلیت دسترسی چندسازمانی: پایگاه داده باید به گونه‌ای طراحی شود که امکان دسترسی امن و محدود برای سازمان‌های مرتبط فراهم گردد. این سازمان‌ها می‌توانند شامل پلیس پیشگیری، سازمان ثبت احوال، سازمان بهزیستی، وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی (برای دسترسی به سوابق پزشکی)، سازمان بیمه سلامت، و دادگستری باشند.
- ایجاد پروفایل حمایتی: با ادغام اطلاعات هویتی، بیومتریک، پزشکی و حقوقی (مانند اطلاعات قیمومت یا حکم سرپرستی)، یک پروفایل جامع و به‌روز برای هر فرد ایجاد می‌شود که می‌تواند در تمامی فرآیندهای مربوط به او مورد استفاده قرار گیرد.

۴.۴. آموزش و فرهنگ‌سازی:

- آموزش خانواده‌ها و مراقبان: اطلاع‌رسانی و آموزش خانواده‌ها و مراقبان اصلی این افراد در خصوص اهمیت و مزایای ثبت هویت بیومتریک، روند اجرا، و حقوق و مسئولیت‌های آن‌ها، بخش حیاتی از موفقیت این طرح است. برگزاری کارگاه‌های آموزشی، انتشار بروشور و تولید محتوای رسانه‌ای می‌تواند در این زمینه موثر باشد.
- آموزش کارکنان نهادهای مرتبط: کارکنان سازمان‌های درگیر در این طرح، اعم از نیروهای پلیس، مددکاران اجتماعی، پرسنل ثبت احوال و کادر درمانی، باید آموزش‌های لازم را در خصوص نحوه برخورد با این افراد، فرآیندهای اجرایی، و اهمیت حفظ حریم خصوصی و اطلاعات شخصی دریافت کنند.

۵. چالش‌ها و مزایا:

اجرای طرحی نوآورانه در حوزه حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیر، همواره با چالش‌ها و مزایای بالقوه‌ای همراه است که لازم است مورد توجه قرار گیرد.

۵.۱. چالش‌ها:

۵.۱.۱. چالش‌های فرهنگی و اجتماعی:

- مقاومت اولیه خانواده‌ها: برخی خانواده‌ها ممکن است به دلیل نگرانی‌های فرهنگی، ترس از سوءاستفاده از اطلاعات شخصی، یا عدم درک کامل مزایای طرح، در ابتدا تمایلی به همکاری نشان ندهند.

- نیاز به جلب اعتماد عمومی: ایجاد اعتماد در جامعه نسبت به قابلیت اطمینان و امنیت سیستم، امری ضروری است که نیازمند اطلاع‌رسانی شفاف و اثبات عملی کارایی طرح می‌باشد.
- سوء برداشت از کاربرد فناوری: ممکن است این نگرانی وجود داشته باشد که این فناوری به ابزاری برای نظارت بیش از حد بر افراد تبدیل شود، لذا تبیین اهداف صرفاً حمایتی و امنیتی آن حیاتی است.

۵.۱.۲. چالش‌های فنی و زیرساختی:

- کمبود زیرساخت فنی در مناطق محروم: در برخی مناطق دورافتاده و محروم کشور، دسترسی به تجهیزات لازم (اسکندر اثر انگشت، کامپیوتر، اینترنت پرسرعت) ممکن است محدود باشد.
- نیاز به به‌روزرسانی مداوم: فناوری‌های بیومتریک دائماً در حال پیشرفت هستند و لازم است سیستم‌های مورد استفاده به‌طور مداوم به‌روزرسانی شوند تا از کارایی و امنیت لازم برخوردار باشند.
- مشکلات مربوط به کیفیت اثر انگشت: در برخی افراد (مانند سالمندان با پوست نازک یا افرادی که با مواد شیمیایی زیاد سروکار دارند) کیفیت اثر انگشت ممکن است پایین باشد و اسکن دقیق آن را دشوار کند، که نیازمند تجهیزات پیشرفته‌تر و تکنیک‌های خاص است.

۵.۱.۳. چالش‌های حقوقی و امنیتی:

- حفاظت از حریم خصوصی و اطلاعات شخصی: اطلاعات بیومتریک فوق‌العاده حساس هستند و هرگونه نشت یا سوءاستفاده از آن‌ها می‌تواند عواقب جبران‌ناپذیری داشته باشد. بنابراین، نیاز به تدوین چارچوب‌های قانونی دقیق برای حفاظت از این اطلاعات و تعیین مسئولیت‌ها وجود دارد.
- قوانین مربوط به نگهداری و استفاده از داده‌ها: باید مشخص شود که اطلاعات بیومتریک تا چه زمانی نگهداری می‌شوند و چه کسانی و به چه منظوری می‌توانند به آن‌ها دسترسی داشته باشند.
- استانداردسازی فرآیندها: عدم استانداردسازی در جمع‌آوری و پردازش داده‌ها می‌تواند منجر به ناهماهنگی و کاهش کارایی سیستم شود.

۵.۲. مزایا:

۵.۲.۱. مزایای قضایی و حقوقی:

- تسهیل فرآیندهای قانونی: احراز هویت سریع و دقیق، رسیدگی به پرونده‌های قضایی مرتبط با افراد محجور یا بیمار را تسهیل می‌کند.
- حفاظت از اموال و حقوق مالکیت: جلوگیری از سوءاستفاده مالی و تضمین انتقال صحیح اموال و حقوق موروثی.
- کاهش دعاوی حقوقی: با شفاف‌سازی هویت و حقوق افراد، از بروز بسیاری از اختلافات خانوادگی و حقوقی پیشگیری می‌شود.

۵.۲.۲. مزایای امنیتی و انتظامی:

- شناسایی سریع افراد گمشده: در موارد مفقود شدن این افراد، امکان شناسایی سریع آن‌ها و بازگرداندنشان به خانواده فراهم می‌شود.
- کاهش جرم و آسیب: هدف قرار گرفتن این افراد توسط مجرمان به دلیل دشواری شناسایی، کاهش می‌یابد.
- ارتقای امنیت عمومی: داشتن پایگاه داده هویتی قوی به پلیس در حفظ نظم و امنیت عمومی کمک می‌کند.

۵.۲.۳. مزایای اجتماعی و رفاهی:

- بهبود دسترسی به خدمات: تسهیل دسترسی به خدمات درمانی، آموزشی، حمایتی و رفاهی از طریق احراز هویت دقیق.
- افزایش کرامت انسانی: اطمینان از اینکه این افراد به درستی شناسایی شده و حقوقشان رعایت می‌شود، به حفظ کرامت انسانی آن‌ها کمک می‌کند.
- کاهش بار روانی و مالی خانواده‌ها: با ایجاد اطمینان و تسهیل فرآیندها، فشار روانی و مالی وارد بر خانواده‌ها کاهش می‌یابد.

۶. نقش پلیس پیشگیری و نهادهای قضایی مرتبط:

پلیس پیشگیری به عنوان یکی از ارکان اصلی حفظ نظم و امنیت در جامعه، نقشی حیاتی و چندوجهی در موفقیت طرح ثبت هویت مبتنی بر اثر انگشت برای گروه‌های آسیب‌پذیر ایفا می‌کند.

۶.۱. مسئولیت‌ها و وظایف پلیس پیشگیری:

- رهبری و هدایت اجرایی طرح: پلیس پیشگیری، با توجه به ماهیت عملیاتی و میدانی خود، می‌تواند مسئولیت هدایت کلی فرآیند اجرای طرح را بر عهده گیرد. این شامل تدوین پروتکل‌های اجرایی عملیاتی، تعیین محل‌های مناسب برای اخذ اثر انگشت در مناطق مختلف، و هماهنگی بین تیم‌های اجرایی است.
- نظارت بر اخذ نمونه بیومتریک: اطمینان از صحت و دقت در فرآیند اخذ نمونه اثر انگشت، امر بسیار مهمی است. نیروهای آموزش‌دیده پلیس پیشگیری می‌توانند بر این فرآیند نظارت کنند تا از کیفیت نمونه‌ها و رعایت اصول فنی اطمینان حاصل شود.
- حفاظت از اطلاعات و امنیت پایگاه داده: پلیس پیشگیری، با توجه به تجربیات و زیرساخت‌های امنیتی خود، می‌تواند نقش کلیدی در حفاظت از پایگاه داده متمرکز ایفا کند و از دسترسی غیرمجاز یا سوءاستفاده از اطلاعات جلوگیری نماید.
- همکاری در آموزش و فرهنگ‌سازی: نیروهای پلیس پیشگیری می‌توانند در برنامه‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی برای خانواده‌ها و عموم جامعه شرکت کرده و ضمن معرفی اهداف طرح، به شبهات و نگرانی‌های احتمالی پاسخ دهند.
- عملیات‌های میدانی در صورت لزوم: در مواردی که فرد شناسایی شده در خطر باشد یا نیاز به کمک فوری داشته باشد، نیروهای پلیس پیشگیری اولین خط پشتیبانی هستند که می‌توانند با استفاده از اطلاعات سیستم، اقدامات لازم را انجام دهند.

۶.۲. همکاری با سایر نهادها:

موفقیت این طرح مستلزم همکاری تنگاتنگ و هماهنگ میان پلیس پیشگیری و سایر نهادهای مرتبط است:

- سازمان ثبت احوال: برای اعتبارسنجی داده‌های اولیه و اتصال اطلاعات بیومتریک به شناسه‌های هویتی موجود.
- سازمان بهزیستی و وزارت بهداشت: برای شناسایی گروه‌های هدف، جمع‌آوری اطلاعات حمایتی و پزشکی، و همکاری در ارائه خدمات پس از شناسایی.
- دادگستری و شوراهای حل اختلاف: برای هماهنگی در امور مربوط به قیمومت، ولایت و احراز هویت در پرونده‌های قضایی.
- سازمان‌های امدادی (هلال احمر، اورژانس): برای استفاده از اطلاعات در فرآیندهای امداد و نجات افراد گمشده یا در معرض خطر.
- سازمان‌های حمایتی و مدنی: برای اطلاع‌رسانی، فرهنگ‌سازی و جلب مشارکت مردمی.

۶.۳. ملاحظات حقوقی و اجرایی در نقش پلیس پیشگیری:

- چارچوب قانونی شفاف: لازم است نقش و اختیارات پلیس پیشگیری در این طرح به صورت دقیق در چارچوب قوانین و مقررات مربوطه مشخص شود تا از هرگونه تجاوز به حقوق شهروندی جلوگیری گردد.
- آموزش تخصصی نیروها: پرسنل پلیس پیشگیری که در این طرح مشارکت دارند، باید آموزش‌های تخصصی در زمینه نحوه برخورد با افراد دارای معلولیت، بیماران روانی، رعایت حقوق شهروندی، و مبانی فناوری بیومتریک دریافت کنند.
- مدیریت دسترسی به اطلاعات: دسترسی به پایگاه داده باید بر اساس سطوح دسترسی مشخص و با رعایت اصل "نیاز به دانستن" صورت گیرد تا از افشای اطلاعات جلوگیری شود.

۷. نتیجه‌گیری و پیشنهادات:

۷.۱. نتیجه‌گیری:

پیاده‌سازی سامانه کشوری ثبت هویت بیومتریک برای محجورین، بیماران آلزایمری و افراد دارای اتیسم، با محوریت و نقش کلیدی پلیس پیشگیری، نه تنها یک ضرورت قانونی و اجتماعی برای صیانت از حقوق بنیادین این قشر آسیب‌پذیر محسوب می‌شود، بلکه گامی مهم در جهت ارتقای امنیت فردی و عمومی، پیشگیری از جرائم و سوءاستفاده‌ها، و بهبود ارائه خدمات حمایتی به شمار می‌رود. فناوری اثر انگشت، به عنوان یک روش قابل اطمینان و عینی، می‌تواند پاسخی مناسب به چالش‌های احراز هویت این افراد باشد، به‌ویژه در شرایطی که توانایی ارتباط کلامی یا ارائه مدارک سنتی وجود ندارد. نقش پلیس پیشگیری در این میان، فراتر از یک نهاد اجرائی صرف، به عنوان ضامن امنیت، صحت داده‌ها، و تسهیل‌گر فرآیندهای قانونی و امدادی تعریف می‌گردد. این طرح با ادغام فناوری‌های نوین و همکاری نهادهای مختلف، می‌تواند بهبودی چشمگیر در کیفیت زندگی و سطح امنیت افراد تحت پوشش ایجاد نماید.

۷.۲. پیشنهادات:

1. تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی دقیق: لازم است وزارت کشور، وزارت بهداشت، سازمان بهزیستی و قوه قضاییه با همکاری پلیس پیشگیری، نسبت به تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی شفاف و جامعی که تمامی جنبه‌های فنی، حقوقی، امنیتی و اجرایی طرح را پوشش دهد، اقدام نمایند.
2. توسعه زیرساخت فنی: ارتقاء و توسعه زیرساخت‌های فنی لازم در سراسر کشور، به‌ویژه در مناطق محروم، برای جمع‌آوری و نگهداری داده‌های بیومتریک، امری ضروری است.

3. فرهنگ‌سازی و آموزش عمومی: برگزاری کمپین‌های اطلاع‌رسانی گسترده برای آشنایی جامعه با اهداف، مزایا و نحوه اجرای این طرح، و جلب مشارکت و همکاری خانواده‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. آموزش تخصصی پرسنل سازمان‌های درگیر نیز باید در اولویت قرار گیرد.
 4. ایجاد یک مرجع ملی هماهنگ‌کننده: تشکیل کمیته‌ای متشکل از نمایندگان تمامی نهادهای ذریبط برای مدیریت، نظارت و ارزیابی مستمر طرح، به منظور رفع چالش‌ها و بهبود فرآیندها، پیشنهاد می‌شود.
 5. مطالعات تطبیقی: بررسی تجربیات موفق سایر کشورها در زمینه استفاده از فناوری بیومتریک برای گروه‌های مشابه، می‌تواند راهگشا باشد.
 6. تأمین منابع مالی پایدار: دولت باید بودجه لازم برای اجرای این طرح ملی را به صورت پایدار تأمین نماید.
 7. بازنگری و به‌روزرسانی مستمر: با توجه به پیشرفت‌های سریع فناوری، لازم است سیستم و پروتکل‌های اجرایی طرح به صورت دوره‌ای مورد بازنگری و به‌روزرسانی قرار گیرند.
- با اجرای این طرح، گامی اساسی در جهت تحقق حقوق شهروندی و کرامت انسانی محجورین، بیماران آلزایمر و افراد دارای اتیسم در کشور برداشته خواهد شد.
- «با آرزوی سلامت و احیای کرامت محجورین و بیماران کشور»

نویسنده: زهره اسکندریان، کارشناس رسمی دادگستری، کارشناس ارشد حقوق خانواده

تلفن: 09159203683